

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A megelőző pártfogás a végrehajtás tükrében

Szerző:

dr. Sabján-Pósza Szabina

Budapest 2024

„Ki tudja, hogy a megmentett gyermek nem lesz-e az emberiség, a haza egyik jóltevője? ... Ki tudja, hogy a megmentett gyermek nem lesz-e egy második Deák Ferenc, egy második Munkácsy, egy második Liszt vagy Semmelweis, egy második Széchenyi vagy Arany?”¹

1. Bevezetés

A megelőző pártfogás célja a szocializáció elősegítése és a bűnismétlés megelőzése a lehető legkorábbi időpontban. Bevezetését az indokolta a jogalkotó szerint, hogy abban az időszakban, amikor büntetőeljárás van folyamatban és az huzamosabb ideig tart, a fiatalok terheltek nem kapják meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés megakadályozása érdekében.

A gyermekkorúak esetében a gyermekvédelmi rendszer egyáltalán nem rendelkezett kellő infrastruktúrával, hogy elegendő kontrollt nyújtson a bűnismétlés megakadályozására, ezért a jogalkotó azt az elképzelést fektette le, hogy a védelembe vételi eljárás keretében, illetve azzal párhuzamosan bevonja a pártfogó felügyeletet, mint segítő, támogató hatóságot, a megelőző pártfogás intézményével.

A 2015. január 1-jétől hatályos, megelőző pártfogás szabályai a gyermekvédelemben kaptak helyet, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény védelembe vételről szóló fejezetében.

¹ A gyermekvédelemről. - Elmondta Andrássy Gyula gróf, a Gyermekvédő Liga közgyűlésén, In: A Gyermekvédelem Lapja - Az Országos Gyermekvédő Liga Hivatalos Közlönye - 1911.6. szám (jún.15.), 97-99.o.

2. A (megelőző) pártfogás megjelenése, a fiatalkorúak pártfogó felügyelete

Magyarországon az 1908. évi XXXVI. törvénycikkben (I. Büntetőnovella) jelenik meg először a pártfogó felügyelet, mint a fiatalkorúak részére megelőzés céljából is funkcionáló hatóság. A büntetőnovella létrehozta (többek között) a fiatalkorúak felügyelő hatóságát. Dr. Finkey Ferenc, a felügyelő hatóság tanácselnöke az 1916. október 24-i pozsonyi közgyűlésen előadta, hogy „a fiatalkorúak felügyelő hatósága egy közbenső szerv az elhagyatott és a züllésnek indult vagy már bűnelkövetővé lett 18 évesnél fiatalabb fiúk és leányok erkölcsi megmentésével és javítónevelésével vagy fogházbüntetésével foglalkozó elsőfokú szervek (fiatalkorúak bírósága, a pártfogó tisztviselők és pártfogók, a javítóintézetek igazgatósága, a fiatalkorúak fogházának tisztviselői) és az ezen ügyeket legfelső fokon intéző és irányító igazságügyminisztérium között.”²

1968-ban Dávid Ferenc azt az álláspontot képviselte, hogy a pártfogó felügyelőt nem az ítélet után, hanem a terheltté nyilvánítás, de legkésőbb a vádirat benyújtása után kellene kirendelni a fiatalkorúak mellé, figyelemmel arra, hogy az ítélet meghozatala előtt még minden terhelt fokozott izgalmi állapotban van, várva a „sorsát megpecsételő” döntést, és amely fokozott állapotban együttműködőbb a hatóságokkal. Az ítélet előtti feszült izgalmi állapotot a már szinte káros, mély megnyugvás követi.³

Ezt követően 1970-ben felállították a fiatalkorú elkövetőkkel foglalkozó pártfogói szolgálatot, amely a gyermekvédelem rendszerében kapott helyet, majd 1976-tól nem csak a fiatalkorúak, hanem a felnőttkorúakra vonatkozóan is kiterjesztették.

Az utógondozás feladata a bíróságok hatáskörébe került, amelynek rendszerében hivatásos pártfogókat képeztek ki. A pártfogó felügyelet célját a büntetés végrehajtásról szóló törvény rögzítette: „Az elkövető ellenőrzésével és irányításával annak megakadályozása, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el, segítségnyújtás a társadalomba való beilleszkedéshez és a szociális feltételek megteremtéséhez.”⁴

² dr. Finkey Ferenc „A fiatalkorúak felügyelő hatóságának feladata és tagjainak munkaköre” 1916.5.

³ Dávid Ferenc: „A pártfogó felügyelet a gyakorlatban” Magyar Jog 1968/12. 730.

⁴ 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 92. § (1) bekezdés

A pártfogó felügyelet végrehajtására eltérő rendelkezések vonatkoztak felnőttkorúak és fiatalok vonatkozásában: a felnőttkorúakra vonatkozóan a bíróságokon működő hivatásos pártfogó, fiatalok esetében a gyámhatóság látta el a pártfogó felügyeletet. A hivatásos pártfogók ellenőrizték azt, hogy a pártfogolt betartja-e a számára a bíróság által előírt szabályokat, ellenőrizte a pártfogoltat. A társadalmi pártfogók a hivatásos pártfogók munkájában működtek közre.

A fiatalok pártfogó felügyeletét a 6/1980. (VI. 24.) OM rendelet alapján - a fent említettek szerint - a gyámhatóság látta el.⁵ A rendelet alkalmazása szempontjából gyámhatóság elsősorban a települési önkormányzat jegyzője volt. A pártfogás szabályait a gyámhatósági eljárásról szóló 1/1974. (VI. 27.) OM rendelettel összhangban kellett alkalmazni, amely a pártfogó kirendelésére vonatkozó szabályokat a védő- és óvóintézkedések között rögzítette. A rendelet alapján a gyámhatóság - szükség esetén - az eljárás bármely szakaszában határozattal pártfogót rendel a veszélyeztetett kiskorú részére, fejlődésének folyamatos biztosítása és ellenőrzése végett. A pártfogónak az a feladata, hogy a felügyeletére bízott kiskorú magatartását állandóan figyelemmel kísérje, helyes irányú erkölcsi fejlődését előmozdítsa, és - szükség esetén - a szülő nevelési tevékenységében támogassa. Ha a védő- és óvóintézkedés nem járt eredménnyel, vagy attól eredmény nem remélhető és a kiskorú családi környezetben való nevelése rendszeres nevelési segély folyósításával sem biztosítható, a gyámhatóság a kiskorú intézeti elhelyezéséről gondoskodik, vagy állami gondozásba vételét rendeli el.⁶

A továbbképzés, a fejlesztés, illetve a rendszer felülvizsgálata a 90-es években megtorpant, elsősorban azért, mert a pártfogók részére nem volt kialakítva egységes gyakorlat, a határozatban a fiatalok számára előírt magatartási szabályok megtartását nehézkesen tudták ellenőrizni. Kerecsi Klára szerint „a jelenlegi szabályozás és az intézményes segítségnyújtás hiánya azt mutatja, hogy a jogalkotó megfelelő módon körülbástyázta az ellenőrzés megvalósulásának biztosítékait, a támogatás eszközei azonban igen kimunkálatlanok.”⁷

A reform a 2000-es évek elejéig váratott magára, amikor is a kormány az 1183/2002. (X. 31.) Korm. határozatában (a továbbiakban: Korm. határozat) a pártfogó felügyelettel kapcsolatos egységes

⁵ 6/1980. (VI. 24.) OM rendelet - a fiatalok pártfogó felügyeletéről, a javítóintézeti nevelésről és egyes eljárási rendelkezésekről

⁶ 1/1974. (VI. 27.) OM rendelet - a gyámhatósági eljárásról 73-74. §

⁷ Kerecsi Klára (1990): A pártfogás dilemmája - kontroll vagy segítő kapcsolat? In: Esély. 37. évf., 1990/5. sz.

szakmai irányítás megteremtése érdekében felállította az igazságügyminiszter irányítása alatt álló Pártfogó Felügyelői Szolgálatot, egy szervezetbe integrálva a felnőtt korú és a fiatalkorú elkövetőkkel foglalkozó pártfogó felügyelőket.⁸ A Korm.határozat rögzítette a működési elveket is, amely értelmében létre kell hozni külön megyei hivatalokat, ki kell alakítani a pártfogó felügyelői tevékenység egységes gyakorlatát, ki kell dolgozni a pártfogó felügyelői tevékenységgel kapcsolatos szakmai követelményeket. Meg kell teremteni a pártfogó felügyelők szakmai alapképzettségét biztosító felsőoktatási képzés feltételeit, valamint a speciális ismereteket biztosító akkreditált továbbképzéseken való részvétel lehetőségét, és ki kell dolgozni a Pártfogó Felügyelői Szolgálat munkatársainak intézményen belüli folyamatos továbbképzési tervét. Ki kell alakítani a pártfogó felügyelői munka szakmai részterületeit, és ehhez kell igazítani a Pártfogó Felügyelői Szolgálat szervezeti felépítését.

A Korm. határozat célkitűzésként rögzítette, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmények következetes végrehajtásával csökkentenie kell a bűnismétlés veszélyét, elő kell segíteni az elkövető társadalmi integrációját, és hozzá kell járulnia a bűncselekménnyel okozott károk és következmények mérsékléséhez. Az egységes szervezeten belül biztosítani kell a fiatalkorúakra vonatkozó speciális szakmai követelmények érvényesülését, ezen belül a gyermekvédelem rendszerével fenntartott együttműködést.

A 2003. évi XIV. törvény megszüntette a hivatásos és a társadalmi pártfogók fogalmát és bevezette egységesen a pártfogó felügyelő tisztségét és az Igazságügyi Minisztérium égisze alatt létrejött a Pártfogó Felügyelői Szolgálat Országos Hivatala, amely országos illetékességű központi hivatalként működött. A Hivatal elnevezése Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatalára, majd Igazságügyi Hivatalra változott, majd szerkezetátalakítás miatt megszűnt és ennek eredményeként, feladataikat átvéve, 2011-ben létrejöttek a kormányhivatalok. A pártfogó felügyelet jelenleg is a fővárosi és vármegyei kormányhivatalok szervezetében működnek.

A Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégiában foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében a Kormány a 1430/2011. (XII.13.) Korm. határozatában döntött arról, hogy ki kell dolgozni a megelőző pártfogás rendszerét, és be kell illeszteni a fiatalkorúak pártfogásának intézményét a

⁸ 1183/2002. (X. 31.) Korm. határozat a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről

gyermekvédelem rendszerébe a gyermekkorú és fiatalok szabálysértést, bűncselekményt elkövetők szocializációjának és reszocializációjának elősegítése érdekében. Elő kell segíteni a fiatalok jogkövető magatartási kultúrájának kialakulását, ezért kiemelten támogatni kell az áldozattá és elkövetővé válásuk megelőzésére irányuló törekvéseket, programokat.⁹

A T/13091. számú törvényjavaslat a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedésként rögzítette a megelőző pártfogás elrendelését, illetve meghatározta a megelőző pártfogó felügyelő fogalmát, szabályait a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben (a továbbiakban: Gyvt.) kívánta szabályozni, ahol napjainkban is fellelhető. A törvényjavaslat részletes indokolása szerint a megelőző pártfogás, mint bevezetendő jogintézmény célja a szocializáció elősegítése, a bűnismétlés megelőzése, minél korábbi szakaszban, mivel az elhúzódnak büntetőeljárások során a fiatalok terheltek nem kapják meg a szükséges segítséget és támogatást a visszaesés megakadályozása, a társadalomba való beilleszkedés érdekében, továbbá a gyermekkorú elkövetőkkel sem tud adekvát módon foglalkozni a gyermekjóléti alap- és szakellátás. Ezekre kell megoldást találni a megelőző pártfogás intézményével.¹⁰

3. A megelőző pártfogás elrendelése

A 2015. január 1-jétől hatályos, megelőző pártfogás szabályait a jogalkotó a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, védelemben vételről szóló fejezetében rögzíti.

A 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet alapján a gyámhatóság feladat-és hatáskörét a fővárosi és vármegyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala (a továbbiakban: gyámhivatal) gyakorolja.¹¹ A megelőző pártfogás, illetve a védelemben vétel elrendeléséről/megszüntetéséről a gyermek szülői felügyeletet gyakorló szülőjének, gyámjának lakóhelye - ennek hiányában tartózkodási helye, annak hiányában az utolsó ismert hazai lakóhely vagy tartózkodási hely - szerint illetékes gyámhatóság dönt.¹²

⁹ 1430/2011. (XII.13.) Korm. határozat a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012-2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről

¹⁰ T/13091. számú törvényjavaslat egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról

¹¹ 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről 1. § (1) bekezdés b) pont

¹² 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § n) pont, 21. §

A gyámhatóság a bűncselekmény vagy az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetése miatt indult védelembé vétel iránti eljárásban, vagy a már fennálló védelembé vétel mellett az ügyészségnek, a nyomozó hatóságnak a bűncselekmény vagy a szabálysértési hatóságnak a szabálysértés elkövetéséről tájékoztató, a gyámhatóság felé tett jelzését követően megkeresi a pártfogó felügyelői szolgálatot környezettanulmány és a gyermek veszélyeztetettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelése (a továbbiakban: kockázatértékelés) beszerzése céljából, egyidejűleg megküldi a pártfogó felügyelői szolgálatnak a már fennálló védelembé vétel elrendeléséről szóló határozatot és a gyermekjóléti központ megelőző pártfogás elrendelésére vonatkozó javaslatát.¹³

A megelőző pártfogás elrendelésére 0-18 éves korú gyermekek esetében van lehetőség a fentiek alapján a védelembé vétel iránt indult eljárásban, illetve a már fennálló védelembé vétel mellett (szabálysértési hatóság, nyomozó hatóság) jelzés alapján.

A megelőző pártfogás elrendelésére a gyámhatóság felhívására elkészített kockázatértékeléssel kiegészített környezettanulmány eredménye alapján kerülhet sor.

A kockázatértékelés - vagyis a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség szintjének megállapítása - szabályait a 8/2013. (VI.29.) KIM rendelet (a továbbiakban: KIM rendelet) tartalmazza.

A KIM rendelet értelmében a pártfogó felügyelő a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettséget három szintre sorolja be.

Az értékelés szempontrendszerét a KIM rendelet 15. §-a rögzíti, mely szerint a kockázatértékelés kiterjed a fiataalkorú korábbi normaszegéseire, különösen a vele szemben indított büntetőeljárásokra, szabálysértési eljárásokra, iskolai konfliktusaira, a lakókörnyezetére, lakhatási körülményeire, a családi körülményeire, kapcsolataira, az oktatásban, képzésben való részvételére, illetve munkaerőpiaci helyzetére, jövedelmére, vagyonára, a baráti és kisközösségi kapcsolataira, szabadidő eltöltési

¹³ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. § (1)-(2) bekezdés

szokásaira, az esetleges káros szenvedélyeire, a fizikai, mentális egészségi állapotára, valamint a gondolkodási és viselkedési mintáira.¹⁴

A kockázatértékelés eredményeként a pártfogó felügyelő a bűnismétlés veszélyének kockázatát magas, közepes vagy alacsony szintűnek sorolja be.

Magas kockázati szint esetén a pártfogó felügyelő jelzése alapján a gyámhatóságnak - mérlegelés nélkül - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) alapján kötelező elrendelnie a megelőző pártfogást.¹⁵ Amennyiben a pártfogó felügyelő közepes fokú kockázati szintet állapít meg, a gyámhatóság a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmének, a család- és gyermekjóléti központ javaslatának és az eset összes körülményének figyelembevételével dönt a megelőző pártfogás elrendeléséről vagy annak mellőzéséről. Ha elegendő a gyermek alapellátásban történő gondozása a veszélyeztetettség megszüntetéséhez, a gyámhivatal nem köteles elrendelni a megelőző pártfogást.¹⁶ Ha a gyámhatóság a megelőző pártfogás elrendelésének mellőzéséről dönt, döntését fél év múlva hivatalból felülvizsgálja, és negatív változás esetén, annak megjelölésével ismételten felhívja a pártfogó felügyeletet, hogy készítse el a kockázatértékeléssel kiegészített környezettanulmányt. Közepes fokú kockázati szint esetén a gyámhatóság akként is dönthet, hogy kizárólag a védelembe vételt rendeli el, a megelőző pártfogást nem.

Ha a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének foka alacsony, a gyámhivatal dönt a védelembe vétel iránti eljárás és a megelőző pártfogás iránti eljárás megszüntetéséről. A gyámhivatal indokolt esetben ezzel egyidejűleg felhívja a család- és gyermekjóléti központot az alapellátás keretében történő segítségnyújtás megszervezésére.¹⁷

A gyámhivatal a megelőző pártfogás iránti eljárás során tárgyalást tart, amelyről értesíti azt az esetmenedzsert, aki a gyermek védelembe vételére javaslatot tett, valamint ha a gyermek átmeneti gondozásban részesült, az átmeneti gondozást nyújtó intézmény családgondozóját is, a megelőző

¹⁴ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet - a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről 15. §

¹⁵ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. § (4) bekezdés a) pont

¹⁶ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/K. § (5) bekezdés

¹⁷ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/K. § (7) bekezdés

pártfogó felügyelőként kijelölhető személyt, ha a pártfogó felügyelői szolgálat kockázatértékelése a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének magas fokát állapította meg, a szülőt és más törvényes képviselőt, a gondozót, a korlátozottan cselekvőképes gyermeket, a cselekvőképességében a gyámügyi eljárásban felmerülő jognyilatkozat tekintetében részlegesen korlátozott személyt és az ítélőképessége birtokában levő cselekvőképtelen gyermeket, továbbá akivel szemben kötelezettséget kívánnak megállapítani, valamint - szükség szerint - a gyermek más közeli hozzátartozóit.¹⁸

A tárgyaláson a kijelölt pártfogó felügyelő a gyermekkorú, illetve a fiataikorú ügyében készített környezettanulmány és kockázatértékelés alapján, a gyermekkorú, illetve a fiataikorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének magas foka esetén javaslatot tesz a megelőző pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságának meghatározására, illetve javaslatot tehet a megelőző pártfogás tartamára előírható magatartási szabályokra; valamint azoknak az intézményeknek, személyeknek a közreműködésére, akiket a magatartási szabályok megvalósításához célszerű igénybe venni.

A tárgyaláson részt vevő pártfogó felügyelő a gyermekkorú, illetve fiataikorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének közepes foka esetén - amennyiben a megelőző pártfogás elrendelésre kerül - a megelőző pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságának meghatározására javaslatot tesz, illetve a megelőző pártfogás tartamára előírható magatartási szabályokra javaslatot tehet.¹⁹

A gyámhivatal az eljárás eredményeként határozatban dönt a megelőző pártfogás elrendeléséről, amely tartalmazza a Gyvt. 68/D. § (6) bekezdése szerint megállapított magatartási szabályokat, annak meghatározásával, hogy mely magatartási szabályok teljesítését ellenőrzi a megelőző pártfogó felügyelő, a szülő vagy más törvényes képviselő és a gyermek kötelezését a megállapított magatartási szabályok betartására és a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, a megelőző pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságát, a pártfogó felügyelői szolgálat megkeresését a megelőző pártfogó felügyelő kijelölésére, a szülő vagy más törvényes képviselő és a

¹⁸ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/L. §

¹⁹ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 19/E. §

gyermek figyelmeztetését a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködés megtagadásának jogkövetkezményeire, a megelőző pártfogás felülvizsgálatának határidejét, továbbá a család- és gyermekjóléti központ, a megelőző pártfogó felügyelő, a korlátozottan cselekvőképes gyermek, a szülő vagy más törvényes képviselő tájékoztatását arról, hogy a Gyvt. 68/D. § (9) bekezdésében foglaltak szerint kezdeményezhetik a megelőző pártfogás felülvizsgálatát.²⁰

A megelőző pártfogás elrendelése nem érinti a szülő szülői felügyeleti jogát, gyermeke neveléséért, gondozásáért, törvényes képviselőének ellátásáért és a gyermek eltartásáért való felelőssége ekkor is fennáll.

A magatartási szabályok kiterjedhetnek különösen annak meghatározására, hogy a megelőző pártfogás alatt álló gyermek kivel tarthat kapcsolatot, hol és milyen tevékenységgel töltheti a szabadidejét, életvezetése szempontjából milyen változtatások indokoltak és ezek megvalósulásához milyen feladatokat kell kitűzni.²¹

Ezt követően a gyámhatóság a megelőző pártfogás elrendeléséről szóló határozatát megküldi a pártfogó felügyelői szolgálatnak a megelőző pártfogó felügyelő kijelölése céljából, illetve tájékoztatásul a bűncselekmény elkövetése miatt a büntetőeljárásban eljáró és jelzést tevő ügyészségnek, nyomozó hatóságnak, vagy az elzárással is sújtható szabálysértés elkövetéséről jelzést tevő szabálysértési hatóságnak.²²

4. A megelőző pártfogás megszűnése és megszüntetése

A megelőző pártfogás a gyámhivatal elrendelő határozatának véglegessé válásának napjával kezdődik és a megszüntető határozat véglegessé válásának napjával, illetve, ha a fiatalokorú nagykorúvá válik, a törvény erejénél fogva fejeződik be.

A megelőző pártfogás megszüntetése egyet jelent azokkal az esetekkel, amikor annak elrendelése kizárt.

²⁰ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/M. §

²¹ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. § (6) bekezdés

²² 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. § (8) bekezdés

A gyámhatóságnak a megelőző pártfogást határozatában meg kell szüntetnie:

- ha a fiataikorúval szemben pártfogó felügyelet intézkedés alkalmazására került sor,
- a fiataikorú szabadságvesztését vagy javítóintézeti nevelését tölti,
- a gyermek családban történő nevelkedése védelembe vétel nélkül is biztosítható.

Kizárt a megelőző pártfogás elrendelése olyan fiataikorú esetében, akinél a pártfogó felügyelő a környezettanulmányban alacsony kockázatú veszélyeztetettséget állapított meg. Ebben az esetben a gyámhivatal a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárást megszünteti.

A gyámhatóság a megelőző pártfogást megszüntetheti a megelőző pártfogó felügyelő vagy a gyermekjóléti központ javaslatára.

Amennyiben a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését vagy nevelésbe vételét rendelték el a megelőző pártfogás indokolt esetben a gyermek érdekében fenntartható, függetlenül a védelembe vétel megszüntetésétől.

A megelőző pártfogás a fiataikorú nagykorúvá válásával ipso iure megszűnik.²³

5. A megelőző pártfogás és a védelembe vétel

Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.²⁴ A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez, egészséges felnevelkedéséhez és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez, joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.²⁵

²³ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 69. §

²⁴ Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés

²⁵ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 6. §

A gyermekek védelmét pénzübeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások, illetve gyermekvédelmi szakellátások, valamint e törvényben meghatározott hatósági intézkedések biztosítják. A gyermekvédelmi rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat.

Pénzübeli és természetbeni ellátások:

- a) a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,
- b) a gyermekétkeztetés,
- c) a gyermektartásdíj megelőlegezése,
- d) az otthonteremtési támogatás,

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások:

- a) a gyermekjóléti szolgáltatás,
- b) a gyermekek napközbeni ellátása,
- c) a gyermekek átmeneti gondozása,
- d) gyermekek esélynövelő szolgáltatásai.

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások:

- a) az otthont nyújtó ellátás,
- b) az utógondozói ellátás,
- c) a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás.

A gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések:

- a) a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása,
- b) a védelembe vétel,
- c) a családbafogadás,
- d) az ideiglenes hatályú elhelyezés,
- e) a nevelésbe vétel,
- f) a nevelési felügyelet elrendelése,
- g) az utógondozás elrendelése,
- h) az utógondozói ellátás elrendelése,
- i) a megelőző pártfogás elrendelése.²⁶

²⁶ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 14. § (2)-(3) bekezdés, 15. § (1)-(4) bekezdés

A gyermekvédelmi rendszer elsődlegesen a szülő feladatává, illetve kötelezettségévé teszi a gyermek gondozását, nevelését, elsősorban családi környezetben. A szülőt az állam, illetve a helyi önkormányzat segíti ebben, veszélyhelyzet esetén pedig a gyámhatóság rendelkezik beavatkozási lehetőséggel, vagyis kötelezettséggel.

Az elsődleges cél, hogy a gyermek gondozása, nevelése a családja körében, az alapellátás keretében valósuljon meg. Amennyiben ez nem lehetséges, a gyermek nevelése a szakellátás(ok) igénybevételével történik, a családból kiemelt gyermekek ellátását jelenti.

Ha a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges ellátás a szülő beleegyezésével nem biztosítható és ez a helyzet a gyermek fejlődését veszélyezteti, a gyámhatóság a veszélyeztetettség mértékétől függően dönthet a gyermek védelembe vételéről.²⁷

Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket azonnal végrehajtható határozatával védelembe veszi.²⁸

A gyámhatóság - a gyermekjóléti központ javaslatának figyelembevételével - azonnal végrehajtható határozatával védelembe veheti továbbá a szabálysértési hatóság értesítése alapján a szabálysértési tényállást megvalósító gyermeket és a szabálysértést elkövetett fiatakorút, a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján a tizennegyedik életévét be nem töltött gyermeket, továbbá a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatakorút.²⁹

A jogszabály a veszélyeztetettség fogalmát is rögzíti, amely szerint olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.³⁰

²⁷ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 67. § (1) bekezdés

²⁸ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68. § (1) bekezdés

²⁹ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68. § (2) bekezdés

³⁰ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 5. § n) pont

A védelemben vétel elsődlegesen azt a célt szolgálja, hogy a gyermek nevelésével, gondozásával felmerülő problémák megoldásában a szülőt segíti az állam, egy kijelölt családgondozó és egyéb szakember személyében, mivel az igénybe vehető alapellátások nem oldották meg a gyermek veszélyeztetettségének állapotát. Az állami beavatkozás során mind a szülő, mind a gyermek kötelezhető intézkedések megtételére, bizonyos magatartási szabályok betartására és törekednek annak elkerülésére, hogy a gyermeket ki kelljen emelni a családból. A védelemben vétel során a gyermekjóléti központ esettanulmányozási feladatokat lát el, egyéni gondozási-nevelési tervet készít, közreműködik a gyermek gondozásában.

A Kúria rámutat arra, hogy a gyermek veszélyeztetettségének fennállása esetén a védelemben vétel a legenyhébb hatósági intézkedés, amelynek során a gyermek nem kerül ki a családi környezetből, hanem a szülő állami segítséggel próbálja megoldani a felmerülő problémákat.³¹

A megelőző pártfogás elrendelése a védelemben vétellel egyidejűleg történhet vagy a már védelemben vett gyermek esetében a felülvizsgálati eljárás során, annak következményeként.

Lényegében a védelemben vétel során a megelőző pártfogás célját megtestesítő feladatokat lát el állam, magatartási szabályok előírásával, terv (egyéni-gondozási nevelési terv/pártfogó felügyelői terv alapján, a bűnelkövetés veszélyeztettsége esetén, megelőző jelleggel.

A gyámhatóság - kérelemre bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja a védelemben vétel indokoltságát. A gyámhatóság haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedést, ha a védelemben vétellel a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása, nevelése vagy a védelemben vétel már két éve fennáll és a védelemben vétellel a gyermek veszélyeztetettségét nem sikerült megszüntetni.³²

A védelemben vételt meg kell szüntetni:

- ha a gyermek családban történő nevelkedése védelemben vétel nélkül is biztosítható,

³¹ Kúria Kfv.II.37.002/2014/5.

³² 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68. § (5) bekezdés

- ha a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését vagy nevelésbe vételét rendelték el,
- ha a fiatakorú szabadságvesztését vagy javítóintézeti nevelését tölti.

Ha a gyermek nagykorúvá válik, a védelemben vétel a törvény erejénél fogva megszűnik. Ha a gyámhatóság a védelemben vételt a rendőrség, az ügyészség, illetve a bíróság jelzése alapján rendelte el, a védelemben vétel indokolt esetben a fiatakorú kérelmére a büntetőeljárás befejezéséig, de legfeljebb huszadik évének betöltéséig tart.³³

6. A megelőző pártfogás mibenléte: a pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás, a magatartási szabályok

A megelőző pártfogás tulajdonképpen a védelemben vétel bűnmegelőzési célzatú rendhagyó változata.

Az elrendelést követően a fiatakorúnak kötelező a kijelölt pártfogó felügyelővel kapcsolatot tartani, havonta legalább 1 alkalommal személyes találkozás keretében. A személyes találkozás gyakoriságát az elrendelő határozatban kell meghatározni. A határozatban egyidejűleg a szülőt és a gyermeket kötelezni kell a pártfogó felügyelővel való együttműködésre és figyelmeztetni annak be nem tartása esetén alkalmazandó jogkövetkezményekről.³⁴

Magas kockázatú veszélyeztetettség esetén a környezettanulmány VI. része tartalmazza a megelőző pártfogói feladatokat ellátó pártfogó felügyelővel történő személyes találkozás gyakoriságára, és a bűncselekménnyel vagy a szabálysértéssel közvetlenül összefüggésbe hozható kockázati tényezők hatásának enyhítését célzó, a megelőző pártfogás tartamára előírható magatartási szabályokra vonatkozó javaslatot, valamint azoknak az intézményeknek, személyeknek a megnevezését, akiknek a közreműködését a magatartási szabályok megvalósításához célszerű igénybe venni. Ha a törvény a megelőző pártfogás elrendelését kizárja, a pártfogó felügyelő a környezettanulmány VI. részében a bűncselekménnyel közvetlenül összefüggésbe hozható kockázati tényezők hatásának enyhítését célzó magatartási szabályokra javaslatot tehet.

³³ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 69. § (1)-(2) bekezdés

³⁴ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/M. §

Közepes fokú kockázat esetében a pártfogó felügyelő - ha a megelőző pártfogás elrendelését nem javasolja - a veszélyeztetettség enyhítése céljából egyéb intézmények és személyek közreműködésére javaslatot tehet.³⁵

7. A magatartási szabályok

A megelőző pártfogás végrehajtásának egyik alappillére a magatartási szabályok meghatározása, illetve megtartásának ellenőrzése.

A pártfogó felügyelő azokat a magatartási szabályokat tudja betartatni és ellenőrizni, amelyeket a határozat tartalmaz. A konkrét magatartási szabályok meghatározása, illetve azok egyediesítése álláspontom szerint elengedhetetlen.

A gyámhatóságnak a határozatában el kell különítenie és pontosan meg kell határoznia mind a családgondozó, mind a megelőző pártfogó felügyelő feladatait. A megelőző pártfogás alapvető elve az együttműködés, nemcsak a pártfogolttal, hanem a többi szervvel (pl. családgondozó) is. Tekintettel arra, hogy a gondozás párhuzamosan zajlik, szükséges elhatárolni, hogy mely magatartási szabályok teljesítését ellenőrzi a pártfogó felügyelő és melynek segítségével működik közre a családgondozó.

A pártfogó felügyelő „lépéselőnyben” van a tekintetben, hogy a kockázati tényezők hatásának enyhítésére irányuló, előírható magatartási szabályokra javaslatot tehet a környezettanulmányban vagy a tárgyaláson, a kockázati szinttől függően.³⁶

A pártfogó felügyelő, ha úgy ítéli meg, hogy valamely kockázati tényező kezelése a gyermekjóléti szolgálat vagy más intézmény kompetenciájában tartozik, a kockázatértékelésben, illetve a tárgyaláson erre vonatkozóan jelzéssel élhet.

³⁵ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 16/B. §

³⁶ KIM rendelet 16/B. §, 19/E. §

A megelőző pártfogás tartamára javasolt magatartási szabályok körében előnyben kell részesíteni a bűnelkövetői viselkedés korrekciójára, a szociális, illetve az életvezetési készségek fejlesztésére irányuló csoportos vagy egyéni foglalkozások, a közösségi jóvátételi, a sérelem okozását tudatosító programok, illetve a helyreállító technikák (konferenciamódszerek, mediáció, egyéb közösségi konfliktuskezelési technikák) alkalmazását.

A különböző programok, foglalkozások előírása során figyelemmel kell lenni arra is, hogy a program megfelelő távolságon belül elérhető legyen a fiatalkorú számára.

Álláspontom szerint az, hogy a fiatalkorú a megfelelő programban vegyen részt, pszichológus szakembernek kellene feltárnia azt, hogy a bűnelkövetés vajon milyen eseményre, cselekedetre vezethető vissza, vizsgálni kellene a fiatalkorú személyiségjegyeit, életkori sajátosságait ahhoz, hogy a megelőző, segítő jelleg valóban érvényesülni tudjon. A foglalkozásokat egyénre szabottan kell kialakítani, a fiatalkorú igényeihez és a bűnelkövetés típusára támaszkodva.

8. A megelőző pártfogó felügyelő

A megelőző pártfogás egy védelmi jellegű, a gyermek veszélyeztetettségének csökkentésére irányuló jogintézmény, amire tekintettel a pártfogó felügyelőnek „félre kell tennie” a büntető igazságszolgáltatás során alkalmazott szemléletet. Ellenőrzési feladatainak ellátása során különös hangsúlyt kell fektetnie arra, hogy a fiatalkorú együttműködési szándékát fenntartsa, és számonkérő jelleg nélkül biztosítsa támogatásáról.

Ha a fiatalkorú az együttműködési kötelezettséget vagy az előírt magatartási szabályokat megszegi, a gyámhatóság megteszi a szükséges intézkedéseket, végső esetben a gyermeket kiemeli a családból.

Ha a fiatalkorú megelőző pártfogását bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt rendelte el a gyámhatóság, a pártfogó felügyelő összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt készít a pártfogás eredményeiről és az eljárás során tapasztaltakról, amelyet vádemelés előtt az ügyésznek, azt követően a bíróságnak kell megküldenie. Az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményben a pártfogó felügyelő javaslatot tesz a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség

elrendelésére és - a bíróság vagy az ügyészség rendelkezése hiányában is - ki kell térnie arra, hogy a terhelt a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni, valamint arra, hogy a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez.³⁷

A megelőző pártfogó felügyelő feladatait a jogszabály - nem taxatív megállapítva - részletesen rögzíti:

- folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy a megelőző pártfogást elrendelő határozatban megállapított magatartási szabályokat a gyermekkorú, illetve a fiataikorú megtartja-e,
- ellenőrzi, hogy az együttműködésre és kapcsolattartásra kötelezett gyermekkorú vagy fiataikorú, illetve a szülő vagy más törvényes képviselő az erre vonatkozó szabályokat betartja-e,
- támogatja a gyermeket a kockázatértékelés során feltárt kockázati tényezők hatásának csökkentése, illetve a bűnismétléssel szembeni védő tényezők hatásának erősítése érdekében.³⁸

Amíg a megelőző pártfogó felügyelő a fenti feladatát teljesíti, a családgondozó ellátja a védelemben vételhez kapcsolódó feladatait, amelyekről egymást kötelesek értesíteni, illetve eljárásaik során együttműködni.

A családgondozó feladatait a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet határozza meg az alábbiak szerint:

- segíti az igénybe vevőket a családban jelentkező működési zavarok ellensúlyozásában, a családban élő gyermek gondozásában, ellátásának megszervezésében,
- az igénybe vevő szükségleteinek kielégítése, problémájának megoldása, céljai elérése érdekében számba veszi és mozgósítja az igénybe vevő saját és környezetében jelentkező erőforrásait, továbbá azokat a szolgáltatásokat, amelyek bevonhatók a célok elérésébe, újabb problémák megelőzésébe,
- koordinálja az esetkezelésben közreműködő szakemberek, valamint a közvetített ellátásban, szolgáltatásban dolgozók együttműködését,

³⁷ 2017. évi XC. törvény - a büntetőeljárásról 685. § (1) és (3) bekezdés

³⁸ KIM rendelet 19/J. § (2) bekezdés

- az eset szerinti aktuális probléma megoldásában érintett összes szakember és a család- és gyermekjóléti központ bevonásával, a közös problémadefiniálás, a vállalt feladatok tisztázása, a segítő folyamat együttes megtervezése érdekében esetmegbeszélést, illetve - az előbbiek mellett - a család problémában, illetve a megoldásában érintett tagjainak, a lehetséges támaszt jelentő személyeknek, továbbá korától, érettségétől függően az érintett gyermeknek a részvételével esetkonferenciát szervez,
- a szolgáltatást igénybe vevő személy, család, illetve gyermek és szülő (törvényes képviselő) közreműködésével szükség szerint, de legalább hathavonta értékeli az esetkezelés eredményességét, és
- közreműködik a válsághelyzetben lévő várandós anya problémáinak rendezésében.³⁹

9. A gyermekvédelmi jelzőrendszer

A Kormány a Gyvt.-ben hívta életre a gyermekvédelmi jelzőrendszert a gyermekek veszélyeztettségének megelőzése céljából. A jelzőrendszert a Belügyminisztérium működteti.

A jelzőrendszer tagjai elsősorban olyan intézmények, illetve szervezetek, akik a gyermekkel kapcsolatban állnak, rálátásuk van a gyermek és a család helyzetére.

A Gyvt. a jelzőrendszerhez tartozó tagok számára együttműködési kötelezettséget ír elő, azon kívül rögzíti, hogy kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál, illetve hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.⁴⁰

A Gyvt. felsorolja azokat az intézményeket, amelyek mindegyike kötelesek (a jelzőrendszer tagjai):

- az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
- a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,

³⁹ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 14.§ (1) bekezdés

⁴⁰ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 17. § (2) bekezdés

- a köznevelési intézmények és a szakképző intézmények,
- a rendőrség,
- az ügyészség,
- a bíróság,
- a pártfogó felügyelői szolgálat,
- az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
- a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság,
- a javítóintézet,
- a gyermekjogi képviselő,
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal,
- az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv,
- a települési önkormányzat jegyzője,
- a büntetés-végrehajtási intézet,
- a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők.⁴¹

A fentiekén túl azonban minden állampolgárnak kötelessége, hogy ha bármilyen, egy gyermeket veszélyeztető (például bántalmazás, elhanyagolás, szexuális erőszak) magatartást tapasztal vagy arról tudomást szerez, köteles azt a hatóságok felé jelezni.

A jogszabályban előírt intézmények számára a jelzési kötelezettség elmulasztása szankciót von maga után. Szankcióként a gyámhatóság többféle intézkedéssel élhet.

A család- és gyermekjóléti szolgálat szerepe a jelzőrendszerben:

- figyelemmel kíséri a településen élő családok, gyermekek, személyek életkörülményeit, szociális helyzetét, gyermekjóléti és szociális ellátások, szolgáltatások iránti szükségletét, gyermekvédelmi vagy egyéb hatósági beavatkozást igénylő helyzetét,

⁴¹ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 17. § (1) bekezdés

- felhívja a jelzésre köteles szervezeteket, hogy jelzési kötelezettségüknek írásban tegyenek eleget,
- tájékoztatja a jelzőrendszerben részt vevő további szervezeteket és az ellátási területén élő személyeket a veszélyeztetettség jelzésének lehetőségéről,
- fogadja a beérkezett jelzéseket, felkeresi az érintett személyt, illetve családot, és a szolgáltatásairól tájékoztatást ad,
- a probléma jellegéhez, a veszélyeztetettség mértékéhez, a gyermek, az egyén, a család szükségleteihez igazodó intézkedést tesz a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében,
- veszélyeztetettség esetén rögzíti az előírt adatokat,
- az intézkedések tényéről tájékoztatja a jelzést tevőt,
- a beérkezett jelzésekről és az azok alapján megtett intézkedésekről heti rendszerességgel jelentést készít a család- és gyermekjóléti központnak,
- a jelzőrendszeri szereplők együttműködésének koordinálása érdekében esetmegbeszélést szervez, arról feljegyzést készít,
- egy gyermek, egyén vagy család ügyében, az esetmenedzser, esettől függően a kijelölt járási jelzőrendszeri tanácsadó részvételével, lehetőség szerint az érintetteket - beleértve az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket - és a velük foglalkozó szakembereket is bevonva esetkonferenciát szervez,
- éves szakmai tanácskozást tart és éves jelzőrendszeri intézkedési tervet készít,
- folyamatos kapcsolatot tart az állam által működtetett Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálattal, valamint tájékoztatja a jelzőrendszer tagjait a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet kapcsolati erőszak áldozatai számára nyújtott online tanácsadási szolgáltatásáról.⁴²

Az esetmegbeszélés résztvevői:

- a megelőző pártfogó felügyelő, ha olyan gyermek ügyét tárgyalják, aki megelőző pártfogás alatt áll,

⁴² 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 9. § (1) bekezdés

- a pártfogó felügyelői szolgálat, ha olyan gyermek ügyét tárgyalják, aki fiatalok pártfogó felügyelete alatt áll, vagy ha a gyermek kockázatértékelése alapján a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettsége legalább közepes fokú,
- a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó más személyek, illetve intézmények képviselői indokolt esetben, különösen akkor, ha részvételük a gyermekkel kapcsolatos probléma megoldásához szükséges, és
- az eszmegbeszélés témájától, céljától függően a járási jelzőrendszeri tanácsadó vagy a család- és gyermekjóléti központ eszmegnedsere.⁴³

A család- és gyermekjóléti szolgálat és a jelzőrendszer tagjainak évente legalább hat alkalommal szakmaközi megbeszélést tart. A szakmaközi megbeszélésre meg kell hívni a gyermekvédelmi jelzőrendszer azon tagjait, akik részvétele a gyermekek nagyobb csoportját érintő veszélyeztető tényezők megszüntetését célzó cselekvési terv kidolgozásához szükséges.

Az éves jelzőrendszeri intézkedési tervet a család- és gyermekjóléti szolgálat az éves szakmai tanácskozást követően minden év március 31-éig készíti el. Az intézkedési tervben rögzítik a jelzőrendszeri tagok írásos beszámolójának tanulságait, az előző évi intézkedési tervből megvalósult elemeket, az éves célkitűzéseket, valamint a településre vonatkozó célok elérése és a jelzőrendszeri működés hatékonyságának javítása érdekében tervezett lépéseket.

Az éves szakmai tanácskozást minden év február 28-áig kell megszervezni, amelyre meg kell hívni:

- a települési önkormányzat polgármesterét, a képviselő-testület tagját (tagjait) és a jegyzőt,
- a gyermekjóléti alapellátást és a szociális alapszolgáltatást nyújtó szolgáltatások fenntartóit,
- a településen szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények képviselőit,
- a jelzőrendszer tagjainak képviselőit,
- a gyámhivatal munkatársait,
- a fiatalok pártfogó felügyelőjét, megelőző pártfogó felügyelőjét, és

⁴³ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 9. § (2) bekezdés

- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatalban működő gyermek- és ifjúságvédelmi koordinátort.⁴⁴

A család- és gyermekjóléti központ feladatai a kijelölt járási jelzőrendszeri tanácsadó által:

- koordinálja a járás területén működő jelzőrendszerek munkáját,
- szakmai támogatást nyújt a szakmaközi megbeszélések, az éves szakmai tanácskozás szervezéséhez, valamint az éves jelzőrendszeri intézkedési tervek elkészítéséhez és összehangolásához,
- összegyűjti a települések jelzőrendszeri felelősei által készített helyi jelzőrendszeri intézkedési terveket,
- a család- és gyermekjóléti szolgálat megkeresése alapján segítséget nyújt, szükség esetén intézkedik,
- segítséget nyújt a jelzőrendszer tagjai és a család- és gyermekjóléti szolgálat közötti konfliktusok megoldásában,
- megbeszélést kezdeményez a jelzőrendszerek működésével kapcsolatban,
- megteszi a Gyt. 17. § (4) bekezdése szerinti jelzést, és
- a kapcsolati erőszak és emberkereskedelem áldozatainak segítése érdekében folyamatos kapcsolatot tart az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálattal.⁴⁵

10. A megelőző pártfogás végrehajtása

A gyámhivatal elrendelő határozatának megérkezését követően a pártfogó felügyeletnek, illetve az eljáró pártfogó felügyelőnek meg kell vizsgálnia, hogy nincs-e kizáró oka a megelőző pártfogás végrehajtásának, nem merült-e fel az elrendelést követően megelőző pártfogás megszüntetéséhez vezető ok, például a fiataikorú közben nagykorúvá vált.

Amennyiben a pártfogó felügyelő megállapítja, hogy az eljárás lefolytatásának nincs törvényi akadálya, haladéktalanul értesíti a megelőző pártfogás alá helyezett gyermekkorút vagy fiataikorút és szülőjét, vagy más törvényes képviselőjét a megelőző pártfogást elrendelő határozatról, a

⁴⁴ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 9. § (5) bekezdés

⁴⁵ 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 10.§ (1) bekezdés

megelőző pártfogás kezdő időpontjáról, a megelőző pártfogó felügyelő személyéről és elérhetőségéről, egyidejűleg felhívja, hogy a megjelölt időpontban és helyen keresse fel.

A személyes meghallgatásra az időpontot legkésőbb a határozat véglegessé válásáról szóló értesítés kormányhivatalhoz történő érkezésétől számított harmincadik napra kell kitűzni.

Az egyéni meghallgatáson a megelőző pártfogó felügyelő a megelőző pártfogás alá helyezett gyermekkorút vagy fiatakorút, illetve szülőjét vagy más törvényes képviselőjét tájékoztatja a megelőző pártfogás céljáról, a megelőző pártfogó felügyelő szerepéről, a gyámhatóság határozatának tartalmáról, különös tekintettel a megállapított magatartási szabályokra, a megállapított magatartási szabályok megszegésének következményeiről, valamint a kapcsolattartás gyakoriságáról és módjáról. Az egyéni meghallgatásról a pártfogó felügyelő jegyzőkönyvet készít.⁴⁶

A megelőző pártfogás előkészítése során a megelőző pártfogó felügyelő és a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzsere kölcsönös tájékoztatás mellett, együttműködve jár el. A megelőző pártfogó felügyelő és az esetmenedzser az együttműködés keretében egyeztet az egyéni pártfogási terv és az egyéni gondozási-nevelési terv tartalmáról, közösen hallgathatják meg a gyermekkorút vagy fiatakorút, illetve szülőjét, törvényes képviselőjét, közösen végezhetnek családlátogatást.⁴⁷

Fiatakorú esetében a törvényes képviselő esetleges távolmaradása nem akadályozza az eljárás lefolytatását, kivéve, ha a határozat olyan magatartási szabályt tartalmaz, amely a törvényes képviselőre nézve is kötelezettséget állapít meg. Gyermekkorú esetében a tájékoztatást a törvényes képviselő távollétében nem lehet megtartani. A pártfogó felügyelő a jegyzőkönyv egy példányát átadja a törvényes képviselő részére, ha nincs jelen részére postai úton kell megküldeni a jegyzőkönyv egy példányát. Ha a meghallgatáson a gyermekkorú vagy fiatakorú, szülője vagy más törvényes képviselője nem jelenik meg, tájékoztatni kell a családgondozót. Ha a gyermeket már korábban védelembe vették, akkor feltételezhetően már kapcsolatban áll a családdal, így a családgondozó segítséget nyújthat a megjelenési kötelezettség teljesítéséhez.

⁴⁶ KIM rendelet 19/F. §

⁴⁷ KIM rendelet 19/H. §

A megelőző pártfogás végrehajtása során a pártfogó felügyelőnek a gyermekkel, illetve a családjával történő együttműködésre kell törekednie, szem előtt tartva azt, hogy a jogintézmény célja a gyermek veszélyeztetettségének csökkentése. Elsősorban családgondozó segítségét kell igénybe vennie, illetve családlátogatást kell végezni.

A megelőző pártfogó személyéről, illetve arról, hogy a fiataalkorú tájékoztatása megtörtént, a gyámhatóságot értesítenie kell a pártfogó felügyeletnek, külön kiemelve.

Fiataalkorú esetében a meghallgatás a pártfogó felügyeleti szervnél történik, gyermekkorú esetében azonban törekedni kell a gyermek lakóhelyén vagy a gyermekjóléti szolgálatnál berendezett, barátságosabb meghallgató szobában történő meghallgatásra. Ezt jogszabály nem írja elő kötelező erővel, kizárólag azt kívánja elősegíteni, hogy amennyiben a pártfogó felügyelőnek van lehetősége ilyen módon a meghallgatás megtartására, akkor biztosítsa azt.

A megelőző pártfogó felügyelő és a családgondozó az eljárás során folyamatosan tartja a kapcsolatot és együttműködik az eljárás hatékonysága céljából.

A meghallgatást követően a legfontosabb feladat az egyéni pártfogási terv, illetve az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítése.

A megelőző pártfogó felügyelő a megelőző pártfogást a Terv alapján hajtja végre, amelyet a tájékoztatást követő harminc napon belül kell elkészítenie.

A megelőző pártfogó felügyelő a tervet a család- és gyermekjóléti központ kijelölt esetmenedzsere által készített egyéni gondozási-nevelési tervben foglaltakra figyelemmel készíti el, ezért az együttműködés keretében mindenképpen fel kell vennie a kapcsolatot a családgondozóval.

A Terv az alábbiakat tartalmazza:

- a megelőző pártfogás alá helyezett gyermekkorú vagy fiataalkorú, illetve szülőjének vagy más törvényes képviselőjének a kapcsolattartásra és együttműködésre vonatkozó

kötelezettségeit, a megelőző pártfogó felügyelővel való személyes találkozás gyakoriságát,

- a gyámhatóság határozatában megállapított magatartási szabályokat és annak megjelölését, hogy mely magatartási szabályok teljesítésének ellenőrzése a megelőző pártfogó felügyelő feladata,
- ha a megelőző pártfogást elrendelő határozat olyan magatartási szabályt tartalmaz, amelynek teljesítésének ellenőrzéséhez a megelőző pártfogó felügyelőnek és a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzserének együttműködése szükséges - a megelőző pártfogó felügyelő és az esetmenedzser közötti együttműködés szempontjait, illetve az együttműködést igénylő magatartási szabály teljesítésének ellenőrzése során a megelőző pártfogó felügyelőre háruló feladatok meghatározását,
- azoknak az intézményeknek, személyeknek a megnevezését, akiknek a segítségét a Terv megvalósításához célszerű igénybe venni.⁴⁸

Az egyéni pártfogási tervnek összhangban kell állnia az egyéni gondozási-nevelési tervvel.

Az egyéni gondozási-nevelési tervben kell meghatározni a család- és gyermekjóléti szolgálat családsegítője, a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzsere, a szülő és a gyermek azon feladatait, amelyek a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetéséhez szükségesek. Ha a gyámhivatal elrendelte a gyermek megelőző pártfogását, a feladatokat erre tekintettel kell meghatározni.

A tervet a család- és gyermekjóléti központ ismerteti a szülővel és a gyermekkel, majd annak elfogadása és aláírása után tájékoztatás céljából haladéktalanul megküldi a gyámhivatalnak.⁴⁹

11. A megelőző pártfogás és a szülői felügyeleti jog

A megelőző pártfogás elrendelése automatikusan nem jelenti azt, hogy a gyermeket a családból kiemelné a gyámhatóság, vagyis a szülői felügyeleti jogot nem érinti, azt nem korlátozza. Egy

⁴⁸ KIM rendelet 19/I. §

⁴⁹ Gyer. 89. § (1)-(3) bekezdés

megfelelően működő család részére elegendő az, hogy az állam mögöttesen támogató segítséget nyújt a családnak, illetve a fiatalkorúnak. Ha a fiatalkorú mögött álló családi háttér nem megfelelően biztosítja ezt a támogatást, akkor előtérbe kerülhet a szülői felügyeleti jog korlátozása, az állam beavatkozása a fiatalkorú érdekében.

Ha a gyermek érdekét veszélyezteti a szülői felügyelet gyakorlása, vagyis a szülő nem megfelelően gyakorolja a szülői felügyeleti jogait, akkor a gyámhatóságnak közbe kell avatkoznia és intézkednie kell a gyermek másnál történő elhelyezéséről is akár.

A bíróság a gyermeket más személynél is elhelyezheti, de csak akkor, ha ez a személy szintén kéri a nála történő elhelyezést. Ez a „helyettes” személy értelemszerűen nem szülő lesz, hanem gyámként vesz részt a gyermek gondozásában, nevelésében, a szülő szülői felügyeleti joga ebben az esetben szünetel.

Főszabályként annak az elvnek kell érvényesülnie, hogy először egyik, aztán a másik szülőt kell megvizsgálni annak az érdekében, hogy alkalmas-e a szülői felügyeleti jogok gyakorlására. Kizárólag abban az esetben helyezheti el a bíróság harmadik személynél a gyermeket, ha egyik szülő sem alkalmas.

A bíróságnak minden esetben a gyermek érdekét kell elsősorban figyelembe vennie.

Minden esetben az eljáró hatóság feladata annak feltérképezése, hogy a gyermek a bűnmegelőzés szempontjából veszélyeztetettségnek van-e kitéve, és amennyiben igen, milyen megoldás a legjobb a gyermeknek.

Ha a gyermek érdeke azt kívánja, a szülő felügyeleti joga korlátozható, vagy akár meg is vonható. Utóbbi azonban a legsúlyosabb beavatkozási forma, amelynek akkor van helye, ha a szülő olyan súlyosan sérti a gyermek érdekeit, hogy a szülői felügyeleti jog korlátozása nem elegendő.

A szünetelés okának megszűntetésével a szülői felügyeleti jog újra gyakorolható.

Bár a megelőző pártfogás alapja nem az, hogy a szülő nem megfelelően gyakorolja a szülői felügyeleti jogosítványait, mégis közvetlenül érinti, hiszen a megelőző pártfogás elrendelése együtt jár a védelembe vétellel.

Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket azonnal végrehajtható határozatával védelembe veszi.⁵⁰

Ha a szülő nem változtat a védelembe vételhez vezető okokon és fennáll a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettsége, a megelőző pártfogás elrendelése mellett a gyámhatóság a gyermeket nevelésbe is veheti. Nevelésbe vétel esetén a gyámhatóság az elrendelésről szóló határozatában rendelkezik a szülői felügyeleti jog szüneteléséről. A gyermek így már nem az alapellátásban, hanem a szakellátásban kerül támogatásra.

12. A megelőző pártfogó felügyelő tájékoztatási kötelezettsége

Amennyiben a pártfogás alatt a megelőző pártfogó azt észleli, hogy a megelőző pártfogás megszűnésének, illetve megszüntetésének van helye, az iratok visszaküldésével azonnal tájékoztatja a gyámhivatalt.

Tájékoztatja továbbá arról is a gyámhatóságot, ha az illetékessége megváltozott, megszűnt. Ha a megelőző pártfogás fennállása alatt a gyámhivatal illetékessége megszűnik, a gyámhivatal az ügyben keletkezett iratokat átteszi az illetékessé vált gyámhivatalhoz. Az illetékessé vált gyámhivatal a megelőző pártfogás szükségességét soron kívül felülvizsgálja és ennek eredményéről dönt. Az illetékessé vált gyámhivatal szükség esetén megkeresi az illetékessé vált pártfogó felügyelői szolgálatot új megelőző pártfogó felügyelő kijelölése érdekében.⁵¹

⁵⁰ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68. § (1) bekezdés

⁵¹ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 91/R. §

13. A megelőző pártfogás mellőzésének felülvizsgálata

Amennyiben közepes fokú veszélyeztetettség miatt a gyámhatóság mellőzte a megelőző pártfogás elrendelését, fél évente felülvizsgálja döntését.

A felülvizsgálat során a gyámhivatal beszerzi a gyermekjóléti szolgálat javaslatát, meghallgatja a gyermeket és a szülőt vagy más törvényes képviselőt és - ha azt észleli, hogy a bűnismétlés kockázata növekedett - megkeresheti a pártfogó felügyeletet az ismételt környezettanulmány elkészítése céljából.

A megelőző pártfogó felügyelet a felülvizsgálat során a megváltozott körülményeket vizsgálja, részleges kockázatértékelést végez.

A részleges kockázatértékelés során tanulmányozza az ügy iratait, meghallgatja a gyermekkorút vagy fiataikorút, illetve törvényes képviselőjét, felvilágosítást-, adatot- vagy iratot kérhet.

A részleges kockázatértékelés során a közvetlen lakókörnyezet megtekintése mellőzhető, kivéve, ha a megváltozott körülmények a közvetlen lakókörnyezetre vonatkoznak.

A megváltozott körülmények vizsgálatára irányuló kockázatértékelés a környezettanulmány I-II., illetve VI. részében foglaltakat tartalmazza.⁵²

A felülvizsgálat eredményeként a gyámhivatal a megelőző pártfogás iránti eljárás megszüntetéséről vagy a megelőző pártfogás elrendeléséről, és ezzel egyidejűleg a védelembe vétel alatt nem álló gyermek védelembe vételéről dönt.

14. A megelőző pártfogás fenntartása indokoltságának felülvizsgálata

A gyámhivatal legalább évente hivatalból felülvizsgálja a megelőző pártfogás alatt álló gyermek védelembe vétele és megelőző pártfogása fenntartásának indokoltságát.

⁵² 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet - a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről 19/B. § (2)-(4) bekezdés

A fentiekén túl a megelőző pártfogó felügyelő, illetve a gyermekjóléti szolgálat javaslatára is indítható felülvizsgálati eljárás.

Mindezekén túlmenően a gyermek, a szülő vagy más törvényes képviselő kérelmére bármikor felülvizsgálható a megelőző pártfogás fenntartása.

A felülvizsgálati eljárást a gyámhivatal a védelembe vétel felülvizsgálata iránti eljárás keretében folytatja le.

A megelőző pártfogó felügyelő fél évet követően tehet javaslatot a megelőző pártfogás megszüntetésére. Erre akkor van lehetősége, ha a kapcsolattartás megvalósult, a magatartási szabályokat a fiataalkorú, illetve a gyermekkorú megtartotta és a viselkedése pozitív irányba változott.

Kedvezőtlen tapasztalás esetén is tehet javaslatot a pártfogó felügyelő, ebben az esetben súlyosabb gyermekvédelmi intézkedés alkalmazását javasolja. Ilyen jelzéssel akkor élhet, ha a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség megszüntetésére tett intézkedések eredménytelenek voltak és a fiataalkorú közvetlen és súlyos veszélyben van. A gyámhatóság haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedést, ha a megelőző pártfogással a gyermek veszélyeztetettségét megszüntetni nem lehet, és alaposan feltételezhető, hogy segítséggel sem biztosítható a gyermek családi környezetben történő megfelelő gondozása, nevelése.⁵³

Ha a megelőző pártfogás alatt álló gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, illetve nevelésbe vételét rendelik el, a megelőző pártfogás indokolt esetben a gyermek érdekében fenntartható, függetlenül a védelembe vétel megszüntetésétől.⁵⁴

A kirendelt családgondozó indokolt esetben, de legalább évente írásban tájékoztatja a gyámhatóságot a gondozás eredményéről, továbbá javaslatot tehet a megelőző pártfogás elrendelésére, mellőzésére, fenntartására vagy megszüntetésére.⁵⁵

⁵³ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 68/D. § (10) bekezdés

⁵⁴ 1997. évi XXXI. törvény - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 69. § (5) bekezdés

⁵⁵ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet - a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 88. § (1)-(1a) bekezdés

A családgondozó hathavonta értékeli a gondozás eredményességét, amelyet helyzetértékelésben rögzít.

15. Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2024-2034)

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024-2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024-2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről szóló 291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat 1. melléklete tartalmazza a Kormány Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáját.

A stratégia a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III.12.) Korm. rendelet és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról szóló 1087/2011. (IV.12.) Korm. határozat rendelkezései alapján született meg azért, hogy garantálja a bűnmegelőzési munka eredményességét és hatékonyságát, továbbá keretet ad az állami, önkormányzati és egyéb szereplők összehangolására. A Stratégia hosszú távú célja többek között a bűnismétlés megelőzése.

A Stratégia rögzíti: „a bűnelkövetővé válás rendkívül összetett folyamat, amelynek gyökerei számos ponton kapcsolódást mutatnak más deviáns viselkedésekkel.”

A bűnmegelőzési intézkedéseket befektetéshez hasonlítja, ha javul a közbiztonság, javul a bűnelkövetővé válás valószínűsége, csökkentve ezzel egyéb társadalmi problémákat, például alkoholizmus, hajléktalanság, kapcsolati erőszak stb.

A bűnmegelőzés három szintje és négy iránya⁵⁶:

	Bűnmegelőzés a büntető igazság-szolgáltatáson keresztül	A bűnelkövetővé válás megelőzése	Közösségi megelőzés	Szituációs és áldozatközpontú megelőzés
Elsődleges szint	Jogkövető kultúra támogatása pl.	A kockázati tényezőket generáló	Önkormányzatiság erősítése	Átfogó környezeti és

⁵⁶ A bűnmegelőzés három szintje és négy iránya, Forrás: Borbíró Andrea (2009) Bűnmegelőzés. In: Borbíró A. - Kerecsi K. (Szerk.) A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. pp. 117

	büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése, rendőrséggel szembeni bizalom további erősítése	társadalmi-gazdasági környezetazonosítás a és alakítása pl. gyermek- és családvédelmi rendszer fejlesztése, iskolai konfliktuskezelés modelljeinek terjesztése stb.	várostervezés, a közösségi kultúra terjesztése, kisebbségpolitika, nagyvárosi szegregáció elleni küzdelem stb.	biztonságtechnika i tervezés pl. bankbiztonsági előírások, készpénzkímélő fizetési formák támogatása, felvilágosító programok, közvilágítás stb.
Másodlagos szint	Általános és speciális prevenció pl. lakossági-rendőrségi együttműködés javítása, kisebb súlyú devianciák gyors kezelése	Kockázatközpontú megelőzési programok pl. hátrányos helyzetű gyermekek iskolai felkészítése, szülői tréningek stb.	Közösségépítő és közösségvédelmi programok pl. szomszédok egymásért mozgalom, szabadidős programok stb.	Különösen veszélyeztetett csoportok védelme foglalkozási csoportok bűnözési térképek, utcai világítás, járőrözés stb.
Harmadlagos szint	Speciális prevenció, izoláció, reintegráció, helyreállítás pl. fogvatartottak képzési és tréningprogramjai, börtönpártfogás és utógondozás,	Elkövetővé váltak egyéni kockázatelemzése, és kockázatkezelése, speciális prevenció	Közösségi programok a bűnelkövetők reintegrációjára, helyreállító igazságszolgáltatás pl. „nyitott börtön” programok, jóvátételi programok stb.	A különösen veszélyeztetett helyek (hotspotok) védelme, az újbóli áldozattá válás megelőzése

	kárhelyreállító büntetések			
--	-------------------------------	--	--	--

A Stratégia szerint a regisztrált elkövetők száma 2018-ig folyamatosan csökkent, korcsoport tekintetében a bűnelkövetés felnőtt korú (2022-ben az elkövetések 71%-a) és a fiatal felnőtt (2022-ben az elkövetések 18%-a) korcsoportba tartozók esetében a legmagasabb. A gyermek- és fiatalkorú elkövetők esetében elmondható, hogy számuk és arányuk folyamatosan csökken, habár e korcsoportoknál a legnagyobb a látencia mértéke.

A bűnmegelőzésben fontos kérdés a bűnismétlés mértéke, mely azt mutatja meg, hogy büntetőeljárásban meghatározott joghátrányt követően az elkövetők mekkora arányban követnek el ismételten bűncselekményt. A bűnismétlő elkövetők aránya 1998-tól 2008-ig folyamatosan csökkent, majd 2009-ben növekedés volt tapasztalható, azután 2015-ig ismételten csökkenő tendencia volt jellemző, 2015-től azonban stagnálás figyelhető meg az adatokon.

A Stratégia előkészítése céljából 2021 és 2022-ben egy kutatássorozat indult az új bűnmegelőzési stratégia előkészítése érdekében „Bűnmegelőzés jelene és jövője” címmel. A kutatás hét szakaszt foglalt magában.

A kutatás a gyermekvédelem, valamint a reintegráció jelenlegi működésének megítélésére irányult, valamint arra, hogy a szakemberek meglátása szerint milyen fejlődési lehetőségek azonosíthatóak.

A kutatások eredményeiből kirajzolódott, hogy a társadalom tagjai korcsoporttól függetlenül fontosnak tartják az NBS-ben megfogalmazott célokat, kiemelten fontos a gyermekvédelem, valamint a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek és kompetenciák elsajátítása.

A gyermekvédelem kapcsán megfogalmazódott, hogy a jelenlegi problémaközpontú tevékenység helyett prevenció fókuszú paradigmaváltásra lenne szükség. Az eredmények alapján - reagálva a folyamatosan megújuló kihívásokra - sokat fejlődött a gyermekvédelmi rendszer az elmúlt években, azonban maradtak még megoldásra váró problémák. Habár a jelzőrendszer létrejötte és működése hatalmas előrelépés, ennek hatékonysága még nem tekinthető kielégítőnek. Emellett általános

problémaként jelent meg a fiatalok agresszióval szembeni eszköztelenség érzés, valamint a fluktuáció.

A szakemberek egyik fontos problémaként azt fogalmazták meg, hogy a programok finanszírozása projektalapú, és amikor a projektek befejeződnek, akkor a program is véget ér, nincs lehetőség a későbbiekben folytatni, akkor sem, ha egyébként a program eredményes volt. Célként fogalmazódott meg a szakemberek esetében, hogy az országos stratégia mellett települési vagy intézményi szinten is megalkossák saját bűnmegelőzési stratégiájukat.

A bűnmegelőzésben az állami szervezetek mellett önkormányzatok, civil és egyházi szervezetek, a gazdasági élet szereplői, szélesebb értelemben a családok és maguk a polgárok vesznek részt. A bűnmegelőzés akkor lehet hatékony, ha a szereplők összehangolt működése által olyan intézkedéseket és beavatkozásokat tesznek, melyek egyszerre irányulnak a bűnözés, mint társadalmi jelenség mindhárom aspektusára: az elkövetőre, az áldozatra és a bűnalkalomra. A szereplők közötti összehangolt működést, valamint a bűnmegelőzési szemlélet érvényesülését az indokolja, hogy számos a bűnözést gerjesztő oknak a kezelése más szakpolitika, különösen a társadalompolitika eszközeivel valósíthatók meg.

Ha célként tűzzük ki például a fiatalok bűnözés megelőzését, akkor ahhoz komplex beavatkozás szükséges, mely tartalmazza a bűnmegelőzési szempontok mellett a gyermekvédelmi, az ifjúságpolitikai, az oktatáspolitikai és a családpolitikai eszközöket is.

A gyermekvédelem célja legáltalánosabban a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése. Nem lehet kijelenteni, hogy a gyermekvédelem közbiztonsági célt követne, azonban fontos látni, hogy ez a tevékenység - még ha indirekt módon is - a bűnelkövetővé válás kockázati tényezőire irányul, a gyámhivatal szerepe a gyermekvédelmi rendszerben elengedhetetlen, hiszen az illetékességi területén élő gyermekek esetén eljárást indíthat a gyermek kérésére és/vagy érdekében, a gyermekjóléti központ javaslatára és a jelzőrendszeri tagok jelzésére, illetve névtelen jelzésekre. A gyámhivatal az eljárás során javaslatot kér, környezettanulmányt készít a gyermek lakhelyén, tárgyalást tart, majd határozatot hoz. A gyermek

veszélyeztetettségének mértékétől, valamint a gyerekekről és családjáról rendelkezésre álló információk alapján dönthet az eljárás megszüntetéséről, a gyermek védelembe vételének elrendeléséről, fenntartásáról vagy megszüntetéséről, illetve egyéb hatósági intézkedést foganatosít.

A Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnismétlés csökkentése. A pártfogó felügyelő a közösségi büntetések végrehajtásával, az elkövető közösségben történő ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség biztonságának, védelmének erősítését; támogató tevékenységével növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat beavatkozásai elősegítik, hogy az elkövetők felelősséget vállaljanak az általuk okozott sérelmekért, az áldozat és a közösség szükségletei érvényesüljenek, az állampolgárok bizalma a büntető igazságszolgáltatás iránt növekedjék. Magyarországon a szabadságelvonnással nem járó, ún. közösségi szankciók végrehajtásáért a pártfogó felügyelői szolgálat felelős (felfüggesztett szabadságvesztés, próbára bocsátás, feltételes ügyészi felfüggesztés, jóvátételi munka, javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás mellett elrendelt vagy megállapított pártfogó felügyelet, közérdekű munka). A bűncselekménnyel vagy a szabálysértéssel okozott sérelem helyreállítását fókuszba helyező helyreállító igazságszolgáltatási eszközök alkalmazása, azaz büntető- és szabálysértési ügyekben a közvetítői eljárás lefolytatása szintén a pártfogó felügyelők tevékenységi körébe tartozik. A pártfogó felügyelők fontos szerepet töltenek be továbbá a fiatalkori bűnözés kezelésében, illetve megelőzésében a gyermekvédelem rendszerében ellátott feladataik által. A pártfogó felügyelők feladata a megelőző pártfogás (mint gyermekvédelmi intézkedés) végrehajtása, és a megelőző pártfogás elrendelése szükségességének felmérését célzó környezettanulmány és kockázatértékelés elkészítése.

A gyermekvédelmi intézményrendszer, azon belül a gyermekjóléti szolgálatok a gyermekek érdekét védő speciális személyes szolgáltatást nyújtanak, amelynek célja a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, jólétének, a családban történő nevelésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése. Ennek érdekében a gyermekjóléti szolgálatok gondozó tevékenységet (különösen családgondozást), ellátások közvetítését (például pszichés megsegítés, jogi tanácsadás, szülő kompetenciaerősítés) és szervező tevékenységet is végeznek. A gyermekjóléti szolgálatok és központok kiemelt szerepet játszanak a bűnmegelőzésben, hiszen a veszélyeztetettségi tényezők és a bűnelkövetővé válás kockázati tényezői számos

párhuzamot mutatnak. Habár a gyermekvédelem fókuszában nem a bűnmegelőzés áll, tevékenysége - sok más pozitív hatás mellett - a bűnmegelőzés területén is jelentős.

A gyermek- és ifjúságvédelem, a fiatalok nevelése, a szülői kompetenciák erősítése, ezáltal a család védelmi funkciójának erősítése az egész társadalom és az állam egyik legfontosabb feladata.

A gyermek- és ifjúságvédelem területén elsődlegesen fontos szerepet játszanak az úgynevezett nevelési és kulturális színterek, amelyeknek elengedhetetlen szerepe van a fiatalok védelmében, a védelmi mechanizmusaik kialakításában, az erkölcsi normák közvetítésében, a jogkövető magatartás kialakításában. Ezek a család, a nevelési-oktatási intézmények és a hasznos szabadidő-eltöltés színterei.

A bűnelkövetők életében az ún. kockázati tényezők szignifikánsan nagyobb gyakorisággal jelennek meg a nem bűnelkövető egyénekhez képest. A kockázati tényező tehát egy indikátor, amely előre jelezni hivatott, hogy az egyén bűnelkövetés szempontjánál veszélyeztetettebb, mint más. A kockázati tényezőket nem lehet determináló okként értelmezni, a rizikótényező és a bűnelkövetés közötti kapcsolat valószínűségi és nem determinisztikus. Mégis, e tudás birtokában képessé válhatunk a bűnelkövetés valószínűségét jelző életkörülményeket és egyéni jellemzőket idejekorán észlelni, és a szakszerű, korai beavatkozást alkalmazva megszüntetni.

A kockázati tényezők felismerésében és kezelésében, valamint a protektív tényezők erősítésében kiemelkedő szerepe van a gyermekvédelmi jelzőrendszernek.

A kockázati tényezők és a gyermekvédelem számára irányadó veszélyeztetettség kifejezés számos ponton átfedést mutatnak, melyből adódóan azon problémák, melyeket a jelzőrendszer a gyermekvédelem által kezelendőnek minősít, a bűnelkövetővé válás kockázati tényezői is.

Mindezek következtében elengedhetetlenül fontos egy hatékonyan működő jelzőrendszer, amely képes idejekorán észlelni a gyermek veszélyeztetettségét, csökkentve ezáltal a bűnelkövetés felé sodródó és az áldozattá váló fiatalok számát. Emellett a kockázati tényezők a gyermek életének különböző területein jelentkezhetnek, melyek - ebből adódóan - más és más szakember

kompetenciájába tartoznak. Ezért a gyermek- és ifjúságvédelem, és így a korai beavatkozás, tekintetében az egyik legfontosabb, hogy a szuverén szakmák együttműködve, komplexen tekintsenek egy gyermek életére, és egymás tevékenységét kiegészítve végezzék munkájukat.

Az oktatási és nevelési intézményeknek, mint másodlagos szocializációs színtereknek kiemelkedő szerepe van a fiatalok készség- és kompetenciafejlesztésében, értékrendjének formálásában és tudásának fejlesztésében. A nevelési-oktatási intézmény azonban nemcsak a bűnmegelőzési információk célba juttatásának az egyik színtere, hanem számos bűncselekmény elkövetési helyszíne (iskolai zaklatás, iskolai erőszak), illetve egyes bűncselekmények kialakulásának oksági tényezői is visszavezetnek az iskolába (például önbíráskodás, rablás).

Éppen ezért a nevelési-oktatási intézményekben folyó bűnmegelőzésnek kettős célja van: az áldozattá válás megelőzése mellett az elkövetővé válás megelőzését is magában foglalja.

A gyermekek és fiatalok kiemelt kockázatú csoportot képeznek bűnmegelőzési szempontból, hiszen hiszékenységük, bizalmuk, óvatlanságuk és csekély testi erejük miatt kiváló célpontjai egy-egy bűncselekménynek. A fiatalok a kortárs csoport nyomására hajlamosak olyan cselekmények gyakran csoportos elkövetésére, amelynek következményeivel nincsenek tisztában, és ez az információhiány az elkövetővé válásuknak kiemelkedő kockázatát jelenti. De ugyanez a kortárs csoport meg is óvhatja azokat, akik letérnek a kívánt útról. Éppen ezért a gyermek- és ifjúságvédelem intézkedéseinek kiemelten koncentrálnia kell ezen célcsoport igényeire és a kettős célzatú speciális prevenciós programok kidolgozására és megvalósítására.⁵⁷

16. Összefoglaló

A megelőző pártfogás célja, illetve a jogalkotói szándék a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség csökkentése volt egy többirányú, komplex beavatkozással.

⁵⁷ 1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024-2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024-2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről

A gyermekvédelem és a büntető igazságszolgáltatás a megelőző pártfogás vonatkozásában kéz a kézben halad, a végrehajtás párhuzamosan zajlik.

Mindazonáltal, jelen formájában - a párhuzamosságot is kritikával illetve - a megelőző pártfogás végrehajtása álláspontom szerint túlzott beavatkozás, a pártfogó felügyelő jelenléte eltúlzott intézkedés. A pártfogó felügyelet a büntető igazságszolgáltatás része, a megelőző pártfogás jogintézményében az „ártatlanság véelme” alapelvnek is érvényesülni kell, azonban a pártfogó felügyelet a fiatalkorú gyanúsítását követően „lép be” az eljárásba, ahol még a fiatalkorú nem eljárás alá vont személy/elkövető, ezáltal oly módon kerül vele szembe a pártfogó felügyelő, hogy a felelőssége még nem került megállapításra.

A megelőző pártfogás intézményének megalkotásakor véleményem szerint nem egy plusz szervezetet (pártfogó felügyelet) kellett volna bevonni, hanem a gyermekvédelmi alapellátást kellett volna megerősíteni, hiányait - mint az infrastruktúra, eszközrendszer, szakember, felkészülés hiánya - kiküszöbölni.

A pártfogó felügyelők, a pártfogó felügyelet vonatkozásában jelentős előrelépést jelentene, ha célzott beavatkozásokkal segíthetnék a gyermekeket, például a környezettanulmány elkészítésekor pszichológus szakembert vennének igénybe, aki célzottan olyan tesztekkel támasztaná alá a környezettanulmány értékelését, amely akár az eredményt (a döntést) is befolyásolná. Egy adott szituációra levetítve: a pártfogó felügyelő a környezettanulmány elkészítése során nem tudja feltárni, hogy a fiatalkorú családon belüli erőszak áldozata, hiszen a bántalmazó szó szerint ott áll mellette. Amire olyan szakba jut az eljárás, hogy a fiatalkorú megjelenik a pártfogó felügyelő előtt, rengeteg idő eltelik és a gyermek addig is erőszak áldozata. Mindez kiküszöbölhető lenne azzal, hogy egy pszichológus szakember is jelen van a környezettanulmány készítésekor, illetve az általa előkészített tesztek kitöltésével - a teszt kiértékelése már nem a helyszínen történik - a gyermek valódi állapota is felmérhető lenne. Ennek tudatában a szabálysértés/bűncselekmény elkövetése is visszavezethető lenne az abúzusra, amely a felelősség alól nem mentesíti a fiatalkorú bűnelkövetőt, azonban a magatartási szabályok megállapítása, illetve a büntetéskiszabás során döntő tényező lehet. Hiszen problémát generál az is, hogy sem a bíróság, sem az ügyészség (természetesen nem általánosítva ezt) nem egyediesítik döntésükben a magatartási szabályokat, általános jelleggel írják elő a pártfogó

felügyelet végrehajtását. Az egyedi magatartási szabályok előírása kizárólag minden körülmény feltárását követően, annak ismeretében rögzíthető, és a megelőző pártfogás végrehajtása is a döntés keretében valósítható meg.

A pártfogó felügyelő, illetve a jogintézmény a megelőző pártfogás keretében kizárólag csak javaslatot tud tenni a gyámhatóságnak gyermekvédelmi intézkedés megtételére, amely szintén azt támasztja alá, hogy a pártfogó felügyelet egy olyan közbenső szervezet, amely olyan többlétszolgáltatást nem nyújt (nem tud nyújtani), amit a gyermekvédelmi alapellátás keretében ne lehetne biztosítani.

A szervezetrendszer anomáliájának nevezhető az is, hogy egy alacsonyabb szintű járási hivatali szerv utasít egy magasabb szintű vármegyei szervet: a szabálysértési hatóság jelez a járási gyámhivatalnak, amely szerv felhívja a kormányhivatal vármegyei szinten működő pártfogó felügyeletét a kockázatértékeléssel egybekötött környezettanulmány elkészítésére.

A megelőző pártfogás intézménye nem tölti be teljes mértékben azt a funkciót, amire létrehozták, bekebelezi a bürokrácia, ezáltal a gyermek elveszik a rendszerben. A gyermek részére valódi segítség akkor valósulhatna meg, ha nem egy szerteágazó, egymás mellett „elszaladó” intézményrendszer keretében valósulna meg a bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség csökkentése, hanem a szakemberekkel és megfelelő infrastruktúrával ellátott gyermekvédelmi alapellátás keretében.

Felhasznált irodalom

- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- Dr. Finkey Ferenc: A fiatakorúak felügyelő hatóságának feladata és tagjainak munkaköre
- Dávid Ferenc: A pártfogó felügyelet a gyakorlatban
- 1979. évi 11. törvényerejű rendelet
- 6/1980. (VI. 24.) OM rendelet a fiatakorúak pártfogó felügyeletéről, a javítóintézeti nevelésről és egyes eljárási rendelkezésekről
- 1/1974. (VI. 27.) OM rendelet a gyámhatósági eljárásról
- Kerezsi Klára: A pártfogás dilemmája - kontroll vagy segítő kapcsolat?
- 1183/2002. (X. 31.) Korm. határozat a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről
- 1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról (2024-2034) és a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégia 2024-2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről
- Kúria Kfv.II.37.002/2014/5.
- 2017. évi XC. törvény - a büntetőeljárásról
- 2003. évi XIV. törvény - a pártfogókra vonatkozó egyes törvények módosításáról
- T/13091. számú törvényjavaslat egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról
- 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről
- 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozat a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012-2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről
- Alaptörvény